Antti Tuomainen

Malá Sibiř

KNIHA ZLIN

fleet

Malá Sibiř

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.knihazlin.cz
www.albatrosmedia.cz

Antti Tuomainen

Malá Sibiř – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2020

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

Antti Tuomainen
Malá Sibiř

Antti Tuomainen

Malá Sibiř

KNIHA ZLIN

This work has been published with the financial assistance of FILI – Finnish Literature Exchange.

Vydání této knihy podpořil finský grantový fond FILI.

FILI FINNISH LITERATURE EXCHANGE

Copyright © Antti Tuomainen 2018
Published by agreement with Salomonsson Agency
Translation © Jan-Marek Šík, 2020

ISBN tištěné verze 978-80-7662-014-8
ISBN e-knihy 978-80-7662-019-3 (1. zveřejnění, 2020)

Věnováno
s vroucností a vděčností
Aino Järvinenové,
mé učitelce finštiny na gymnáziu.

Díky za kritická hodnocení i pochvaly
a obzvláště za to, že jste mi před třiceti lety řekla,
že bych se mohl věnovat psaní.

Slibuji, že udělám, co bude v mých silách.

„V čase, kdy život je vpolou své pouti,
jsem zabloudil, kolem byl hustý les,
já z pravé cesty zabředl v houšť proutí.“

Dante, *Božská komedie*
(překlad Vladimír Mikeš)

Prolog

Teplá koskenkorva trhá ústa, zažehává v krku oheň. Auto ale neskončí ve smyku, vyřítí se ze zatáčky skoro stejně rychle, jako do ní vjelo.

Muž pustí volant i pravou rukou, přeřadí, pohlédne na tachometr. Těsně nad sto třicet. Skvělý výkon na to, že je zima. Obzvlášť v těchto mrazech a na klikaté cestě východně od Hurmevaary. Viditelnost je navíc v noci omezená. I když svítí hvězdy.

Levá noha opět sešlápne spojku. Pravá přirazí plyn až na podlahu. Muž znova zvedne levou ruku, krátce si zavdá z lahve.

Takhle se pije koskenkorva. Nejdříve velký lok, který zaplní celou pusu, pálí jako oheň a člověk má pocit, že mu vypadnou zuby. Po něm lehký doušek, ten ústa jen nepatrně svlaží závanem alkoholu, uhasí předchozí požár a pomůže spolknout onen první, opravdový.

A takhle se řídí auto.

Sjíždí z dlouhého, mírného kopce, který se pozvolna stáčí doprava a je zrádný svou zdánlivou jednoduchostí. Zdálo by se, že stačí jen držet auto rovně a nohu na plynu. Ale kdepak. Silnice se při levém okraji zvedá, a čím rychleji vůz jede, tím víc se ho snaží setřást. Muž sevře volant a uvědomuje si, že jede asi stopětašedesát kilometrů za hodinu. Jako na mistrovství světa v rallye. I to si uvědomuje. A bolí ho to.

Po pravé straně se na chvíli otevře výhled na zamrzlé jezero Hurmejärvi. Rybáři vyznačili díry a sítě na síhy vlajkami, na

něž muž občas pohlédne, když tudy projíždí. Z rychle jedoucího auta připomínají praporky fanoušků. Dnes v noci po nich ale netouží.

Drží volant o milimetr vychýlený doprava. Vyrovnává tím sklon silnice. Když se před ním objeví další zatáčka, začne brzdit motorem. Vyžaduje to přesnou souhru všech končetin, hladkou spolupráci nohy na spojce a ruky na řadicí páce. Lahev si vrazí mezi stehna, levačkou popadne volant, pravačkou páku, přišlápne spojkový pedál a nechá spojku proklouznout, zatímco druhou nohou už přidává plyn. Auto se řídí vlastní silou. Brzdový pedál je pro amatéry. Třeba pro toho, od koho si auto půjčil.

Po krátkém rovném úseku se vůz blíží ke kopci se dvěma vrcholky. Muž cítí v břiše žár.

Tohle není koskenkorva. Tohle je osud.

Vymáčkne z audiny všechno. K tomu musí dokonale ovládat jak auto, tak situaci. Nemůže prostě sešlápnout plyn až na podlahu. Když to udělá, ztratí nad vozem kontrolu.

Což v případě, kdy se řítí víc než stoosmdesátkou, znamená vletět do sněžného valu, ať už nalevo či napravo od cesty, a párkrát se přetočit přes střechu. Pokud má řidič štěstí. Když ho nemá a třeba jen na chvíli zaváhá, auto zahučí přímo do hustého smrkového lesa. Tam narazí do zmrzlého, skoro metr tlustého kmene a omotá se kolem něj jako dárkový papír.

Muž na štěstí nevěří. Věří na dostatečnou rychlost.

Obzvlášť teď, když se všechno brzy uzavře. A bude to konec, který se k němu hodí.

Když audi dosáhne vrcholu kopce, blíží se rychlost dvěma stům kilometrů v hodině. Pak se najednou ocitne ve vzduchu. V první fázi letu si muž přiloží lahev ke rtům. Vyžaduje to úplně stejnou přesnost jako řízení. Levačka zachází s lahví jistě a uvolněně. Zatímco audi plachtí mrazivou nocí, proudí mu do krku koskenkorva. Ústa mu hoří sladkým plamenem a půldruhé tuny oceli, hliníku, řvoucího motoru a nových pneumatik s hroty ho poslouchá na slovo.

Audi letí dlouho a daleko. Přistane ve stejném okamžiku, kdy si lahev opět najde cestu mezi stehna.

Muž na okamžik zařadí nižší stupeň, přidá plyn, opět přeřadí. Sjezd chvíli po rovince a zase nahoru na vrchol kopce. A nový let. Stihne sledovat jak červeně zářící palubní desku, tak lesknoucí se skleněnou lahev. Tachometr ukazuje dvě stě, lahev už jen necelé deci. Když ocelové hroty opět zabubnují o silnici jako salva z kulometu, muž se usměje, jak jen mu to alkoholem zvlněná ústa dovolí.

Ocitl se na rozcestí. Ti, kteří ho zavrhli, budou litovat. Pomlouvali ho, vyštvali na okraj. Možná zemře, ale právě dobrovolnou smrtí všechno a všechny trumfne. Dosáhne svého a odejde. A při odchodu jim, pomalým, zamává. Ta myšlenka ho nabíjí silou a hřeje. Pálí ho v hlavě stejně jako alkohol v ústech.

Zavdá si z lahve a vyprázdní ji.

Poslední rovinka. Audi řve.

Otevírá okno. Na obličeji cítí chlad, z očí mu teče. Lahev zahodí do závěje.

Stále rovně. Na konci křižovatka do T. Nemá v úmyslu odbočit. Míří do skály za křižovatkou.

Maximální rychlost záleží na řidiči. O tom se nemluví. Říká se jen, že maximální rychlost toho a toho auta je ta a ta. Kecy.

Zkontroluje tachometr. Dvě stě čtyřicet. V autě, z něhož by měl vytáhnout jen dvě stě dvacet pět.

Podívá se na silnici. Poslední kilometr. Úplně poslední.

Takhle to tedy skončí, pomyslí si, a v tu chvíli auto vybouchne.

Ucítí explozi celým tělem. A na zlomek vteřiny spatří, jak svět protne prudký záblesk světla. Pak následuje stejně velký stín. Světlo i stín se pohybují po vertikále, shora dolů. Srdce se mu zastaví a znova rozbuší, těžkými, dunivými údery, jako když kladivo dopadá na kov. Muž má zostřené smysly, všech pět, a chovají se tak, jak to ještě nikdy nezažil. Cítí smrad roztržené střechy, chuť speciálního elastického materiálu, kterým jsou vypolstrovaná sedadla, v rukou nárazovou vlnu a nejdřív

slyší všechno, pak se ale uši uzavřou všem zvukům a v hlavě mu pokračuje už jen ozvěna výbuchu.

Jedná instinktivně. Zařadí nižší stupeň, šlape na spojku, plyn a brzdu. Přibrzdí motorem, zatáhne ručku, provede řízený smyk. Auto doklouže na křižovatku, zastaví.

Netuší, jak dlouho ta chvíle nehybnosti trvá. Možná minutu, možná dvě. Není schopný se pohnout. Když se trochu probere, přestane svírat volant, a jakmile stočí pohled někam jinam, pořád mu nedochází, na co se dívá.

Samozřejmě vidí, že ve střeše nad místem spolujezdce zeje díra. A druhá je v sedadle. Ta ve střeše má v průměru asi čtyřicet centimetrů. V sedadle jenom o trochu míň. Děkuje sám sobě, že toho tolik vypil. Jinak by situaci nezvládal s takovým klidem.

Rozepne si bezpečnostní pás, zase se na okamžik zarazí. Připadá mu nezbytné zopakovat si fakta. Díra ve střeše, díra v sedadle. A vedle nich on.

Vystoupí z auta a několikrát se otočí. Nekonečné sněhové závěje, mrazivá noc ozářená jasným měsícem a hvězdami. Obejde auto, pod řidičskými botami mu zakřupe sníh. Díra ve střeše vypadá jako rty našpulené k polibku, ale dovnitř. Otevře boční dveře. Ano, roztrhané rty líbají vnitřní prostory vozu. Zející díra v sedáku působí obscénně. Nakoukne do ní. Je černá. Vyvodí z toho dvě věci. Podvozek je celý, protože jinak by viděl sníh. Ať už tu díru způsobilo cokoli, tak to nejprve prorazilo střechu, pak sedadlo a – zastavilo se.

Ucouvne. Vrzání sněhu. Tlukot srdce.

Chystal se zemřít. Pak se cosi stalo a on žije.

Právě teď se v Monte Carlu jedou závody rallye. Je tam spousta lidí. Alpská kořalka. V autech se tam neobjevují díry. Nic do nich nepadá…

Z nebe.

Ve stejný moment se zahledí nahoru. Samozřejmě nic nevidí. Na nebi toho celkem není moc vidět. Kromě hvězd a měsíce a po nějakou dobu v roce i slunce. Oblaka. Letadla. Ale ne…

Je racionálně uvažující člověk. Ufoni samozřejmě neexistují.

Pak si vzpomene na jeden dokument v televizi. Srážka Země s kometou je jen otázkou času, tvrdili v něm. Dopad komety způsobí novou dobu ledovou, protože prach vzniklý ze srážky zakryje Slunce. Všichni zemřou.

Tedy očividně až na něho.

Je nicméně obtížné vysvětlit, že člověk nacházející se v okamžiku dopadu komety půl metru na západ od ní zůstane naživu, zatímco všechno vzdálenější zemře. I když kolem sebe nevidí známky života, je si jistý, že v nedaleké Hurmevaaře i teď někdo pojídá chleba se salámem.

O kometu se tedy nejedná.

Ale musí to být něco takového. Nevzpomíná si, jak se tomu říká. A je zima. Alkohol a myšlenka na smrt už ho nedokážou zahřát.

Mobil by měl mít v kapse na zip na přední straně kombinézy, ale nemá. Odjel umřít, ne si zatelefonovat. Najednou si připadá dost silně opilý.

Kde je nejbližší dům?

Vzpomíná si.

Tři kilometry odtud. Do toho domu se ale nikdy nevrátí. Další je o kilometr dál.

Vydá se na cestu. Když ujde několik set metrů, zastaví se. Zaboří ruce do sněhu, umyje si obličej. Cítí, že to potřebuje, i když ho to bolí. Tuhnou mu prsty, sníh mu znecitlivuje tváře. Ale i očišťuje. Jakýmsi zásadním způsobem. Opět vykročí. Zase se zastaví.

Otočí se a pohlédne na auto, pak na nebe.

Co to tam je?

První část
Padající nebe

1.

„A víte, co se stane potom?“

Za tu dobu, co sloužím jako farář v malé farnosti jménem Hurmevaara, dnes je to rok a sedm měsíců, si ten muž zamluvil každé okénko určené pro pastorační rozhovor, které se mi z toho či onoho důvodu uvolnilo. Pokaždé taky uvede, že chce mluvit výhradně se mnou, farářem Joelem Huhtou. Stále mi ještě není jasné proč.

Z hlediska duchovní péče v tom rozdíl není. Mění se jen úhel dopadu.

Muž se škrábe na tváři. Je nerovnoměrně porostlá strništěm, místy tak tmavým a hustým, že mu v něm prsty zadrhávají. Modré oči má jasné, ale nepůsobí zrovna vesele. Možná se není čemu divit, když uvážím, kolem jakých témat se každé naše setkání točí.

„Věštění není zrovna moje silná stránka,“ prohodím.

Muž přikývne.

„OSN si v něm ale libuje,“ řekne. „Studoval jsem jejich nejaktuálnější demografické předpovědi. Na zeměkouli teď žije asi 7,6 miliardy lidí. V roce 2030, takže vlastně dost brzo, to bude 8,5 miliardy. V polovině století už populace dosáhne 9,7 miliardy. A na konci století, simsalabim, nás tu bude 11,2 miliardy. Jedná se o takzvaný odhad střední hodnoty. Asi si říkáte: a co má být?“

Já si ale neříkám nic. Farní budovu naplňuje ticho. Sedíme v severovýchodní části, rohová místnost má dvě velká okna. Žaluzie jsou zatažené. Nemusím vidět ven, abych věděl, že je

tmavé pozdní odpoledne a konečně taky začalo hustě sněžit. Opožděný příchod zimy a nezamrzlé jezero Hurmejärvi mě ještě před chvílí nutily pochybovat, jestli jsem se neztratil v kalendáři. Pokoj je zařízený asketicky, nízký stůl a tlustý koberec působí skoro japonsky. Sedíme sice na židlích, ale jsou tu jen dvě, přitom podlahová plocha čítá dobrých dvacet metrů čtverečních.

„A co má taky být," pokračuje muž, hlas má stejně jasný a neradostný jako oči, „když tady ve Finsku nás asi pořád bude pět a půl milionu. Nebo možná taky ne. Populace Afriky se do konce století zečtyřnásobí. Teď žije v Africe něco přes miliardu lidí, na konci století jich bude čtyři a půl miliardy. Tedy čtyřikrát tolik co dneska. Zároveň ale bude ubývat voda a jídlo. Budou lidi čekat, až nastane ještě větší hlad a žízeň? Africké ženy v současnosti rodí v průměru skoro pět dětí. Předpokládejme, že do konce století si jeden z pěti řekne, že už toho má dost. Hladu, chudoby, války, sucha. Každý pátý se rozhodne odejít nebo ho pošlou hledat obživu někam, kde je to lepší. Předpokládejme, že dojde k přirozenému úbytku a odejde jich jen desetina. Předpokládejme, že jednomu z dvaceti se podaří dostat ještě dál. Možná jsou ta čísla příliš podseknutá. Budiž. Vezměme trochu delší časovou osu, řekněme do konce století, ať tam máme několik generací. A snižme v porovnání s předchozí dobou počty těch, kterým se podaří dostat do Evropy. Z těch čtyř a půl miliard nám tedy vychází tak dvě a půl procenta migrantů. O jakém počtu lidí se teď bavíme, co myslíte? O sto dvanácti a půl milionech. Kam je dáme, kde budou žít? V jakých podmínkách? A kdo se jich ujme? Bude to stodvanáctkrát větší uprchlická krize než v roce 2015. Ta čísla jsou samozřejmě podseknutá, nepočítají s tím, že během sledovaného období se lidi budou rodit nebo umírat po milionech a miliardách. Výpočet vychází jen z těch dnes předpovídaných čtyř a půl miliard. Na cestě se přihodí to i ono, jak to známe z historie a jak se nám potvrdí i v budoucnu. Lidi se vždycky rodili, umírali a stěhovali. Dělali děti. Dary Boží."

Muž se mi zahledí do očí. Říkám si, že nemůže nic vědět. Samozřejmě že ne. Nikomu jsem o tom neřekl. Vůbec nikomu.

„Pán ví," promluví opět, „že já už si svoje splnil. Tedy než jsem se rozvedl. Ale to sem nepatří. Jsem inženýr a mám rád matematiku. Nejsem žádný fantasta. Nevymýšlím si. Ani to neumím. Provádím výpočty. Každý z nich dokazuje, že svět skončí."

Skoro každý den v tuhle dobu, pomyslím si.

„A jestli žijeme ve světě," pokračuje, „o kterém se prokazatelně a ve světle faktů dá říct, že skončí, a to docela brzy, tak pak přece… nám už nezbývá žádná naděje."

Nevím, proč za mnou chodí. Jedna možnost je, že se mě jednoduše snaží obrátit na svou stranu. Což je lidské a pochopitelné. Je příjemnější podrobit se zkáze, která nás čeká, spolu s někým dalším. Když je člověk sám, všechno je těžší a šedivější, očividně i konec světa. A když už nechce naslouchat nikdo jiný, tak pastor prostě musí.

„Naděje je taky věc cviku," řeknu.

„Ale proč bychom se měli cvičit?"

„Jedna z odpovědí by mohla znít, že díky ní dnes můžeme pro ostatní i pro sebe dělat vše, co je v našich silách."

„Jedna z odpovědí?"

„Já všechny odpovědi neznám."

„Za chvíli řeknete, že všechny zná jen Bůh."

„To asi hodně záleží na tom, jak se na věc díváte. Náš čas se nachýlil ke konci."

„Právě to se snažím říct."

„Myslím teď čas našeho rozhovoru. Blíží se čtvrtá."

„Ale já jsem teprve na začátku."

„Každému je vyměřený stejný čas," řeknu a pro jistotu dodám: „Na tohle setkání."

Velká ručička hodin nade dveřmi přeskočí na dvanáctku, zachvěje se, jako by se sama zalekla své rozhodnosti. Malá ukazuje ke čtyřce. Muž se ani nehne. Na rtech mu visí nevyřčená otázka. Vidím to, ještě než otevře ústa.

„Co si myslíte o tom meteoritu?" zeptá se.

Šest dní. Šest dní a nocí naplněných meteoritem. Šest dní a nocí, kdy nikdo z městečka nemluví o ničem jiném. Meteorit to, meteorit tamto.

„Já o něm zas tak moc nepřemýšlím," odpovím.

Což je pravda. A to i když jsem členem obecní komise, která teď zajišťuje hlídání Válečného muzea, kde bude meteorit ještě několik dní uložený. Pak poputuje do Helsinek a odtamtud do Londýna, kde ho budou zkoumat v laboratoři pro studium vesmíru. Rozhodli jsme se, že muzeum budou hlídat dobrovolníci, protože obec si nemůže dovolit placenou hlídací službu a nejbližší policejní služebna se nachází v Joensuu devadesát kilometrů odtud. Už jsem v muzeu jednu noc hlídal, ale z meteoritu jsem si moc těžkou hlavu nedělal. Půl hodiny jsem si četl Bibli, zbytek noci pak Jamese Ellroye.

„Spadl z nebe," řekne muž.

„Jinak to asi ani být nemůže."

„Z nebe."

„Odkud odjinud?"

„Z místa, kde je Bůh."

„Spíš bych řekl, že z vesmíru."

„Já se ve vás nevyznám."

Takovým mě učinila evoluce, pomyslím si, ale neřeknu nic. Nechci už celou situaci prodlužovat.

„Už jsou čtyři."

„Tarvainen říká, že meteorit patří jemu."

Půlka městečka říká, že meteorit patří jim. Tarvainen jede Jokinenovým autem na Eskolův benzin po Koskirantově pozemku a z Liesmaaovic domu přivolá na místo Ojanperäho, který dorazí spolu s Vihinenem, jehož přepravní firmě Vihinen & Laitakari šéfuje Laitakari, ale jejím polovičním vlastníkem je Paavola. A tak dál.

„Už je skutečně…"

„Prý má hodnotu milion eur."

„To je možné," připustím. „Jestli se ukáže, že je tak vzácný, jak se soudí."

Muž se zvedne. Vydá se ke dveřím tak nejistým krokem, že zadržím dech. Dojde až k nim, zmáčkne kliku.

„Nestihl jsem mluvit o druhém stadiu eboly."

„Bůh s tebou," řeknu.

Když zůstanu sám, roztáhnu žaluzie. Tma za oknem se podobá vodě, je tak hustá, že bych se do ní mohl ponořit. Celý den jsem poslouchal lidi a každý z nich se zmínil o dětech. Na moment jsem od toho měl pokoj.

Od velkého tajemství.

Slovo rozpor se v téhle souvislosti zdá příliš slabé.

V rámci své práce poslouchám tajemství a sám nesu to největší, jaké si v tuhle chvíli dokážu představit. Ale pořád jsem ještě Kristě nezvládl přiznat, jak se věci mají. Ne že by jeden z nás zapomněl, že jsem během své služby v Afghánistánu šlápl na minu, podomácku vyrobenou hřebíkovou bombu. Jenže jsem Kristě neřekl, že jsem při tom přišel o schopnost mít děti. Byť všechno zdánlivě funguje a vypadá, jak má, v opětovně vytvořených spojích zůstalo chirurgům jedno bílé místo. Natrvalo, nevyléčitelně, nenapravitelně.

Krista.

Sedm společných let.

S Kristou, která se o mě od samého začátku tak hezky stará ve všech možných ohledech.

A její nejvroucnější přání: rodina, co založíme, až se vrátím z mise, na níž jsem sloužil jako vojenský kaplan.

Na začátku jsem se jí o tom zdráhal povědět, protože to pro mě bylo jako další výbuch. Z jednoho jsem vyvázl, ale nevěděl jsem, jestli bych přežil i druhý. Navíc čas plyne a odpálení nové miny mi připadá čím dál děsivější. Na tu první jsme v běžném životě zdánlivě zapomněli. Nový výbuch by nás vrátil na start. A pravděpodobně ještě daleko víc zpět, možná do situace, v níž jsem kdysi byl. Do života bez Kristy.

Na takový život nechci ani pomyslet.

A samozřejmě mám i druhé tajemství. Pochybuju. Protože který Bůh může tohle považovat za dobré a dovolit všechno to

zlo, které jsem viděl? Na to jsem se Boha ptal a dobře chápal, že mé počínání v sobě nese paradox.

Bůh mi neodpověděl.

Přezuju se z tenisek do zimních bot, obleču si péřovou bundu, tlustou červenou šálu, na hlavu si nasadím kulich, na ruce palčáky a vyrazím. Když procházím středem městečka, vrže mi pod nohama prašan. Pipsin motel, samoobsluha K-market, benzinka Teboil, Golden Moon Night Club, další samoobsluha S-market, Módní doplňky Hurme, Lasseho bar, pobočka Družstevní banky, Autoklempířství Hirvonen a thajské masáže Pleasure Island. Úplně na konci tiché hlavní ulice radnice a Válečné muzeum. Na jeho parkovišti zase auta s nastartovanými motory, červená zadní světla jako neustále bdící oči. Místní pobláznění meteoritem. A samozřejmě členové obecní komise.

Už se chystám odbočit na cestu, kde bydlíme, když si vzpomenu na včerejší nejasnosti ohledně rozdělení hlídek u meteoritu.

Zamířím k muzeu. Proti mě přijíždí velké esúvéčko, v němž sedí dva muži. Řidič je malý a prostovlasý. Muž na místě spolujezdce se dá popsat jedině slovem obr. Zaplňuje polovinu vozidla. Auto má ruskou poznávací značku. Zvířený sníh, který napadl během dne, mi zamokří pravou stranu obličeje.

Na parkovišti se radí čtyři muži. Všechny je poznám už zdálky. Majitel koloniálu Jokinen, u nějž si nejsem úplně jistý, kde své zboží bere. Někdy se mi zdá, že jeho jogurty pocházejí odjinud než z velkoobchodu a že maso, které prodává, chutná o poznání čerstvěji než to, co jsem si kdy koupil v samoobsluze. Zemědělec Turunmaa, co pěstuje brambory a tuříny, dělá trochu do síhů a má tolik lesa, že by si mohl založit vlastní stát. Räystäinen, opravář strojů a provozovatel místní posilovny. Je zapálený fanda kulturistiky a chce i po mně, abych se stal členem a začal na sobě opravdu pracovat. Mám prý od přírody široká ramena a nemusel bych ani spalovat moc tuku.